

kelljen mindent fölfedeznie. A történelem tehát igenis szólhat a jelenhez bizonyos kérdésekben – bár véleményem szerint eléggé korlátozottan –, másfelől pedig az élet minőségét javítja, az önmagam létének minél tudatosabb átélését segíti.

Miklósi László: Sok mindenben egyetértünk. Magam is úgy gondolom, hogy múltról és jelenről együtt kell szólnia a történelemtanításnak. Ami igazán kérdéses lehet: az arányok és – ettől elválaszthatatlanul – az óraszámok kérdése. A társadalmi ismereteket minden bizonnyal, nem feltétlenül, de valószínűsíthetően, ezután is leginkább a történelemtanárok fogják tanítani. Fontos, hogy a történelemtanítás ne sérüljön az egyébként lényeges, nélkülözhetetlen társadalmi és állampolgári ismeretek tanítása miatt. Abban is megegyezhetünk az integrációs törekvések és a nemzeti tudat viszonya kapcsán, hogy identitászavarral nehezen fogunk beilleszkedni az egységes Európába, de nehezen állhatunk szóba a szomszédainkkal is. Ezért sem kérdőjelezhető meg a nemzet és a nemzettudat szerepe történelmi tudatunkban, így történelemtanításunkban sem. Úgy gondolom, a legtöbb történelemtanár úgy tanít, hogy a lehetséges kapcsolódási pontokon eddig is mai utalásokat tett és tesz ezután is. Ebből a szempontból csak az arányok eltérőek. Vita lehet viszont, amit többen kerülgettünk is, a kronologikus és tematikus történelemtanítás kérdése. Hagyományosan kronologikusan tanítottuk a történelmet. Föl kell tenni azonban azt a kérdést, elképzelhető-e, léhet-e, illetve legyen-e az iskolázásban a történelemtanításnak olyan időszaka is, amikor tematikusan tanítunk bizonyos kérdéseket. Egyébként erre a NAT is ösztönöz minket. Fontosnak tartom azt, hogy legyen ilyen szakasza. Ugyanakkor szeretném leszögezni: meggyőződésem szerint elhagyhatatlan és megkerülhetetlen a rendszeres kronologikus történelemtanítás. Annak kell a váznak, a biztos alapnak lennie, amire a tanítványaink építkezhetnek. Úgy gondolom azonban, hogy a rendszeres történelemtanítás előtt vagy után – ezt meg lehet vitatni – nagyon jó, hogyha van tematikus tárgyalásra is lehetőség.

Jakab György: Három olyan dolog is fölvetődött, ami részben érint engem. Az egyik a nemzettudat, a nemzeti identitás. Azt gondolom, abban egyetértünk, hogy a nemzeti identitás kialakítása alapvető feladat, ilyen értelemben természetesen igaz, hogy erősíteni is kellene a történelemtanítás révén azt. A hagyományos történettudomány, illetve a történelemoktatás – mint említettem – ezt a két funkciót tekintette a legfontosabbnak: az állampolgári lojalitást és a nemzeti identitást. Elhanyagolta viszont a társadalomtörténet tanítását. Ezért – miközben erősíteni kell a nemzeti történetet – az eddiginél több társadalomtörténetet is kellene tanítani. És ami ebben a régióban, a mostani nemzetközppontú új közép-kelet-európai világrendben még lényeges lenne, egyfajta közép-kelet-európai, illetve regionális gondolkodást kellene erősíteni. A másik dolog a történetiség. Azzal teljesen egyetértek, hogy kronologikusan kell tanítani a történelmet, de azt gondolom, hogy érdemes felülvizsgálni, mit értünk ezalatt. A hagyományos keresztény vagy a hegei–marxi történelemszemlélet az egész történelmet valamiféle egy láncrea fölfűzött históriának gondolta. Abban az esetben, hogyha én a jelen történelmi meghatározottságát akarom megvizsgálni, nem biztos, hogy a hozzá vezető egész szálát végig kell vonultatni. Például egy mai családtörténet kapcsán nem kell visszamennem a honfoglalás előtti, elegendő körülbelül az úkapámig visszamenni, vagy ha egy adott falunak, városnak a történetét kutatom a gyerekekkel, ott sem biztos, hogy évezredekig. Tehát a szóban forgó történetiség mást jelent, mert nem ötezer éves történetet kell feltétlenül minden jelen problémához megtárgyalni. Elvileg persze a kronologi-